

la figura de la intel·lectual barcelonina, adonar-nos, a tall de conclusió bàsica, de la importància que va assolir el fenomen de la censura en la literatura catalana durant els anys del franquisme; un tema que comptava, com a notables precedents, els llibres de Manuel L. Abellán, *Censura y creación literaria en la España franquista (1939-1976)* (1981) i de Maria Josepa Gallofré, *L'edició catalana i la censura franquista (1939-1951)* (1991). Un assaig, en definitiva, sòlid, suggestiu i estimulant, falcat per un brillant discurs interpretatiu i per la vastitud d'una recerca que, amb tota seguretat, l'autor no dona encara per acabada.

SAGRERA ANTICH, Bàrbara: *Corpus de fraseologia de les Illes Balears. Classificació, descripció i contextualització*, Manacor: Mòndellibres, 2019.

MIQUEL SBERT GARAU

Grup de Recerca en Etnopoètica de les Illes Balears
miquel_sbert@hotmail.com

L'any 2017 Bàrbara Sagrera Antich (Felanitx, 1974) va guanyar el premi «Ciutat de Manacor d'Assaig Antoni M. Alcover» amb el *Corpus de fraseologia de les Illes Balears*, el treball que havia estat el cos de la seva tesi doctoral i que just ara s'ha publicat amb el mateix títol.

L'autora en alguna ocasió ha explicat que, tot i la feina ingent duta a terme, aquest no és «el» corpus sinó «un» corpus. Això no obstant, l'obra de compilació fraseològica de les Illes Balears presenta unes dimensions i unes característiques que li proporcionen una naturalesa i una significació molt rellevants dins la literatura del gènere.

El *Corpus...* és un conjunt de més de 14.500 unitats fraseològiques (UF) reportades i classificades, procedents de diferents fonts escrites, la pertinença de les quals l'autora explica i analitza. Aquests materials, per si sols, i només des del punt de vista quantitatiu, ja representarien una aportació molt rellevant al coneixement del tema.

Però hi ha molt més. El subtítol de l'obra és indicatiu: «classificació, descripció i contextualització» de les UF de l'àmbit de les Illes Balears. Per això, i tot i que l'autora avisa que la seva tasca «no vol ser una altra reflexió teòrica sinó l'aplicació pràctica dels principis teòrics formulats pels especialistes en la matèria» (p. 14), i que no vol anar més enllà d'un treball descriptiu, cal considerar que ens trobam davant un treball complex i amb voluntat d'aprofundiment sobre un tema potser no gaire estudiat. N'hi ha prou de considerar l'índex del volum de 876 pàgines per copsar com es tracta una obra de molt calat, perquè, a més d'una «Introducció» (que és també una declaració de principis amb la invocació de la idea de Humboldt que «cada llengua reflecteix una concepció del món particular i única», p. 13), el llibre s'estructura en set capítols que s'ocupen de plantejar

pressupòsits teòrics i línies de treball: uns aclariments terminològics; les fonts escollides; la determinació de criteris per a la classificació de les UF; la realització d'anàlisis de les UF dels textos rondallístics (amb atenció a les anàlisis estructurals i funcionals i també a l'anàlisi formal, semàntica i pragmàtica de les UF). Un capítol amb les conclusions principals precedeix (amb una inserció de les abreviacions utilitzades) el «Corpus de fraseologia de les Illes Balears» (ordenades les UF alfabèticament, amb inclusió de les variants, ja siguin de naturalesa formal o semàntica, amb explicacions contextuals, indicació de la procedència i exemples d'ús). Cada capítol es clou amb un molt útil «Resum» que sintetitza amb breuetat i claredat exemplars el contingut extens de l'apartat estudiat i en facilita molt la comprensió i l'abast.

Més enllà de la simple recopilació Sagrera esbrina amb molta cura el gra de la palla («no tot allò idiomàtic és fraseològic»), i seguint autors que han aprofundit en la qüestió (Salvador, Corpas, Ruiz, Zuloaga...) defineix amb precisió el concepte d'UF i n'analitza amb rigor i detall els trets distintius (idiomaticitat, irregularitat sintàctica, caràcter repetitiu, alta freqüència d'ús, institucionalització, etc.) i estableix amb precisió els límits del que serà el corpus fraseològic que presenta. Entre els diferents elements caracteritzadors estudiats de les UF un dels més finament elaborats i potser el més original i distintiu és el tractament de la «concepció folklòrica» de la fraseologia. Seguint el mestre J. M. Pujol (via Roviró) Sagrera mostra com les UF fraseològiques poden ser estudiades des d'un enfocament folklòric.

Les UF presenten una naturalesa no objectiva, són fruit d'un «consens no pactat» i objecte de recreació, en situacions comunicatives diferents. Remarca que llur descodificació per part de grup pot donar-se o no, però són percebudes com a elements trencadors de «la tècnica del discurs» (p. 20). En aquest sentit, sovint mostren el desplegament de recursos de la retòrica de l'oralitat com al·literations, rimes, etc. Les UF evidencien una tendència a la diversificació territorial. Quant a això, l'autora ha justificat raonadament i plenament l'opció per a l'estudi de la fraseologia d'un sol àmbit territorial del domini lingüístic, com a patrimoni del conjunt («localisme propi de la cultura popular combinat amb l'universalisme», p. 21). Finalment, les UF suposen un reforç de la intenció comunicativa.

D'altra banda, l'enfocament folklòric «del fenomen fraseològic restringeix força el concepte mateix» (p. 23) i comporta una reflexió, que Sagrera fa prou minuciosament a partir d'exemples concrets, i arriba a conclusions ben raonables: «les locucions prepositives, les locucions conjuntives, les col·locacions o recurrències i les fórmules rutinàries consideram que no són representatives de la comunicació folklòrica» (p. 23). És a dir, la concepció folklòrica de la fraseologia, tot i la riquesa d'UF que tenen aquest caràcter folklòric, no n'exhaureix l'inventari.

El recull de Bàrbara Sagrera no es nodreix d'informació obtinguda en un treball de camp amb entrevistes a informadors vius, sinó que beu de fonts escrites. Però no d'unes fonts qualssevol, sinó de «documents etnogràfics de primer

ordre, la qual cosa implica també un paper rellevant com a testimonis lingüístics» (p. 32). Aquests documents són: els 24 volums de les rondalles d'Alcover (des de 1886); les *Rondalles de Mallorca* (1895 i 1896) de l'Arxiduc Lluís Salvador; les rondalles menorquines recollides i editades (1979) per Andreu Ferrer i Ginard; les rondalles d'Eivissa i de Formentera, recopilades per Joan Castelló Guasch (1993-2004); el *Diccionari català-valencià-balear* (1926-1968) d'Alcover i Moll i el *Cançoner Popular de Mallorca* (1966-1975) de Rafel Ginard Bauçà. L'autora de cadascun d'aquests «documents etnogràfics» en fa una anàlisi rigorosa que en justifica plenament la selecció per a la finalitat buscada (potser cal remarcar especialment les observacions que com a fonts fraseològiques són el *DCVB* i el *Cançoner* de Ginard. En el primer per l'agudesia de les apreciacions conceptuals i taxonòmiques de la fraseologia. I quant al segon pel que fa a l'exposició del repte que suposaria l'estudi de la inserció d'un bagatge lingüístic comunitari (la fraseologia) en «una producció estètica d'àmbit superior» (p. 41).

Una aportació singular a la bibliografia (i al coneixement general) sobre la temàtica és l'aproximació a la classificació del les UF documentades. Amb un vertader esperit eclèctic, l'autora (l'*incipit* d'aquest capítol, cosa que no manca a cap d'ells, és «Se non è vero, è ben trovato») comenta les diverses possibilitats de criteri a l'hora d'investir les sempre perilloses classificacions, ateses les perspectives diferents (estructural, distribucional, semàntica, prosòdica, pragmàtica, grau de fixació...) en què pot ser observada una mateixa realitat. Amb totes les precaucions possibles, Sagrera fa una proposta ben estructurada, clara i molt primmirada, de les UF (des de dos grans blocs, el dels «enunciats complets» i el de les «unitats que no constitueixen» enunciats d'aquest mena), que és d'una gran utilitat a l'hora de comprendre els punts de connexió entre la gran varietat de mostres de la fraseologia de la llengua.

L'estudi «de casos» (rondallístics) per a l'elaboració de les anàlisis pertinents que li permeten formular conclusions sobre l'estructura interna de les UF i situar-les en el context gramatical des de la perspectiva de les categories sintàctiques és el llindar per a les anàlisis formal, semàntica i sintàctica de les unitats. Aquest tractament analític d'algunes UF («Encara és verd, es juevert!»; «Treure's es gat des sac»; «Excuses de mal pagador»; «Més fresc que una cama-roja» i «A força de forces»), Sagrera el sintetitza en un quadre molt complet i esclaridor. Hi detalla: classificació, context lingüístic immediat (gramatical i lèxic), recursos retòrics, significat denotatiu, significat connotatiu (connotacions estilístiques, geogràfico-socials, històrico-cultural, expressives), inferències (implicacions, pressuposicions, implicacions), component (descriptiu, valoratiu, instructiu), acte illocutiü i acte perlocutiü (ps. 115-116).

Només amb el que hem apuntat (i roman molt per dir encara) la modesta «aplicació pràctica» que confessava l'autora ja seria un treball filològic de molt mèrit, però a partir de la pàgina 129 fins a la 732, Sagrera incorpora el resultat del buidatge de les fonts citades, les UF del *Corpus* balear i català, i ací el llibre cobra unes dimensions i uns caires que li donen una entitat que, des del rigor acadèmic,

s'obre a escenaris que transcendeixen els límits, respectables, dels especialistes i dels estudiosos i s'eixamplen cap a la societat. En una entrevista Bàrbara Sagraera manifestava la convicció que una llengua estàndard potent exigeix una llengua col·loquial potent. Una llengua amb expressions amb un poder discursiu molt fort i que cal salvaguardar (conservar i usar): «qui barata, el cap se grata», deia ella, és molt més vigorós que «pensa-t'ho abans de canviar.»

Potser en aquest punt sigui on cal cercar una de les funcionalitats principals d'aquesta obra, gosaria dir que cabdal dins la literatura popular illenca: el seu component pedagògic. Els filòlegs i estudiosos poden descobrir molts elements d'interès en el *Corpus de fraseologia...*, però el món de l'educació (reglada i no reglada), el món de l'animació sociocultural i el de les comunicacions audiovisuals (sovint tan erm en qüestions de qualitat lingüística) tenen a les mans amb aquesta obra set deus d'un material expressiu que haurien de fer servir.

Una obra molt notable dins el panorama de l'erudició filològica de les nostres terres. Un treball d'anys de dedicació tossuda i intel·ligent que pot prestar un gran servei a la nostra societat, des del punt de vista de la riquesa i de la creativitat de l'idioma que ens defineix com a poble.

MARTÍ I CASTELL, Joan: *Els principis fonamentals en la tasca normativitzadora de Pompeu Fabra*, Tarragona: Universitat Rovira i Virgili, 2018.

PERE GINER-MIRA

M.A. en Llengua i Literatura Catalanes (UAB-UB)

pgm1162@gmail.com

Posar a l'abast del públic una exposició dels principis fonamentals en la tasca normativitzadora de Pompeu Fabra és doblement necessari en l'actualitat catalana. Hi és necessari per catalana: l'operació fabriana va ser un punt d'inflexió en la història de la nostra llengua i de la nostra nació, que cal conèixer per entendre tot el que ha passat després. Igualment, una exposició així també és necessària en el moment actual català perquè aquest moment, com el de Fabra, també és un punt d'inflexió per la llengua i la nació, al centre del qual hi ha les mateixes qüestions centrals de l'operació de Fabra. Trobem l'exposició d'aquests principis fabrians a l'obra del 2018 del Dr. Joan Martí i Castell, que és la reelaboració «molt àmplia» de la conferència inaugural que va llegir el 2015 a la I Jornada de la Càtedra Pompeu Fabra.

L'estructura bàsica del llibre continua essent la de la conferència, i té dos apartats: en el primer s'assenyala el lligam fonamental —o, fins i tot, identificació total— entre la llengua i la nació que hi ha en la concepció fabriana: «L'objectiu de fer del català una llengua nacional és el fonament principal [... de] tota l'operació». Aquest lligam no és un lligam necessari: és una tria completament conscient